

USTAWA
z dnia 21 sierpnia 1997 r.
o ochronie zwierząt.
(Dz. U. z dnia 23 września 1997 r.)

Rozdział 1
Przepisy ogólne

Art. 1.

1. Zwierzę, jako istota żyjąca, zdolna do odczuwania cierpienia, nie jest rzeczą. Człowiek jest mu winien poszanowanie, ochronę i opiekę.
2. W sprawach nie uregulowanych w ustawie do zwierząt stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące rzeczy.
3. Organy administracji publicznej podejmują działania na rzecz ochrony zwierząt, współdziałając w tym zakresie z odpowiednimi instytucjami i organizacjami krajowymi i międzynarodowymi.

Art. 2.

Ustawa reguluje postępowanie ze zwierzętami:

- 1) domowymi,
- 2) gospodarskimi,
- 3) wykorzystywanymi do celów rozrywkowych, widowiskowych, filmowych, sportowych i specjalnych,
- 4) używanymi do doświadczeń,
- 5) utrzymywanymi w ogrodach zoologicznych,
- 6) wolno żyjącymi (dzikimi),
- 7) obcymi faunie rodzimej.

Art. 3.

W celu realizacji przepisów ustawy właściwe organy administracji rządowej i samorządu terytorialnego współdziałają z samorządem lekarsko-weterynaryjnym, Państwową Inspekcją Weterynaryjną oraz z innymi instytucjami i organizacjami społecznymi, których statutowym celem działania jest ochrona zwierząt.

Art. 4.

Ilekroć w ustawie jest mowa o:

- 1) doświadczeniu na zwierzęciu - rozumie się przez to wykorzystanie zwierzęcia do celów naukowych lub dydaktycznych, mogące u niego spowodować uszkodzenia ciała lub inne zaburzenia zdrowotne, w tym ból, cierpienie, lęk, z wyjątkiem znakowania zwierząt,
- 2) humanitarnym traktowaniu zwierząt - rozumie się przez to traktowanie uwzględniające potrzeby zwierzęcia i zapewniające mu opiekę i ochronę,
- 3) konieczności bezzwłocznego uśmiercenia - rozumie się przez to obiektywny stan rzeczy stwierdzony, w miarę możliwości, przez lekarza weterynarii, polegający na tym, że zwierzę może dalej żyć jedynie cierpiąc i znosząc ból, a moralnym obowiązkiem człowieka staje się skrócenie cierpienia zwierzęcia,
- 4) menażerii objazdowej - rozumie się przez to podmiot gospodarczy prowadzący działalność w zakresie organizowania obwoźnych wystaw zwierząt,
- 5) metodach alternatywnych w zakresie przeprowadzania doświadczeń - rozumie się przez to nowoczesne metody badawcze, nie wymagające przeprowadzania doświadczeń na żywym zwierzęciu,
- 6) ogłuszeniu zwierzęcia - rozumie się przez to metodę profesjonalnego całkowitego wyłączenia świadomości zwierzęcia, trwającego aż do jego śmierci,
- 7) okrutnych metodach w chowie i hodowli zwierząt - rozumie się przez to działania lub zaniechania człowieka prowadzące w sposób oczywisty do zmian patologicznych w organizmie zwierzęcia (somatycznych lub psychicznych), zwłaszcza w postaci skutków znoszenia dotkliwego bólu, przymuszania do określonego zachowania się (uległości) głodem, pragnieniem, działaniem prądu elektrycznego (z wyjątkiem używania pastuchów elektrycznych, treserów oraz urządzeń elektrycznych służących do przepędu zwierząt) bądź innymi zabiegami tego rodzaju, w szczególności karmienie i pojenie zwierząt przemocą,
- 8) okrutnym traktowaniu - rozumie się przez to wymienione w ustawie przypadki znęcania się nad zwierzętami oraz inne postępowanie właściciela bądź innej osoby, prowadzące do skutków porównywalnych ze skutkami znęcania się,
- 9) pielęgnacji - rozumie się przez to wszystkie aspekty relacji pomiędzy człowiekiem a zwierzęciem, w szczególności uruchamiane przez człowieka zasoby materialne i niematerialne, aby uzyskać i utrzymać u zwierzęcia stan fizyczny i psychiczny, w którym najlepiej ono znosi warunki bytowania narzucone przez człowieka,
- 10) przeciążaniu zwierząt - rozumie się przez to zmuszanie do nadmiernego wysiłku energetycznego, nie odpowiadającego możliwościom kondycyjnym zwierzęcia ze względu na jego stan fizyczny i zdrowotny,
- 11) rażącym zaniedbaniu - rozumie się przez to drastyczne odstępstwo od określonych w ustawie norm postępowania ze zwierzęciem, a w szczególności w zakresie utrzymywania zwierzęcia w stanie zagłodzenia, brudu, nieleczonej choroby, w niewłaściwym pomieszczeniu i nadmiernej ciasnocie,
- 12) szczególnym okrucieństwem zabijającego zwierzę - rozumie się przez to przedsięwzięcie przez sprawcę działań charakteryzujących się drastycznością form i metod zadawania śmierci, a zwłaszcza zadawanie śmierci w sposób wyszukany lub powolny, obliczony z premedytacją na zwiększenie rozmiaru cierpienia i czasu ich trwania,

- 13) ubojni - rozumie się przez to każdy zakład pozostający pod państwową kontrolą sanitarną i weterynaryjną, przeznaczony do wykonywania uboju zwierząt,
- 14) uwięzi - rozumie się przez to wszelkie urządzenia mechaniczne krępujące swobodę ruchów zwierzęcia, w zakresie możliwości przemieszczania się ponad ustalony zakres, jak też niektóre urządzenia do kierowania ruchami zwierzęcia w sposób zamierzony przez człowieka,
- 15) właściwych warunkach bytowania - rozumie się przez to zapewnienie zwierzęciu możliwości egzystencji, zgodnie z potrzebami danego gatunku, rasy, płci i wieku,
- 16) zwierzętach bezdomnych - rozumie się przez to zwierzęta domowe lub gospodarskie, które uciekły, zabłąkały się lub zostały porzucone przez człowieka, a nie ma możliwości ustalenia ich właściciela lub innej osoby, pod której opieką trwale dotąd pozostawały,
- 17) zwierzętach domowych - rozumie się przez to zwierzęta tradycyjnie przebywające wraz z człowiekiem w jego domu lub innym odpowiednim pomieszczeniu, utrzymywane przez człowieka w charakterze jego towarzysza,
- 18) zwierzętach gospodarskich - rozumie się przez to zwierzęta utrzymywane w celach hodowlanych i produkcyjnych,
- 19) zwierzętach laboratoryjnych - rozumie się przez to zwierzęta utrzymywane specjalnie w celu wykorzystania w doświadczeniach naukowych, w szczególności myszy, szczury, świnki morskie, chomiki syryjskie (złote), króliki, psy, koty, przepiórki, w miejscach zatwierdzonych lub zarejestrowanych przez odpowiedni organ władzy,
- 20) zwierzętach wykorzystywanych do celów specjalnych - rozumie się przez to zwierzęta, których profesjonalna tresura oraz używanie odbywa się na podstawie odrębnych przepisów, regulujących szczegółowe zasady działania jednostek Polskich Sił Zbrojnych, Policji, Straży Granicznej i innych formacji podległych Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Administracji, służb kontroli celnej, ratownictwa oraz regulujących zasady szkolenia i wykorzystania psów - przewodników osób ociemniałych.

Art. 5.

Każde zwierzę wymaga humanitarnego traktowania.

Art. 6.

1. Nieuzasadnione lub niehumanitarne zabijanie zwierząt oraz znęcanie się nad nimi jest zabronione.
2. Przez znęcanie się nad zwierzętami należy rozumieć zadawanie albo świadome dopuszczanie do zadawania bólu lub cierpień, a w szczególności:
  - 1) umyślne zranienie lub okaleczenie zwierzęcia, nie stanowiące dozwolonego prawem zabiegu lub doświadczenia na zwierzęciu,
  - 2) doświadczenia na zwierzętach powodujące cierpienie, przeprowadzone z naruszeniem przepisów ustawy,
  - 3) umyślne używanie do pracy lub w celach sportowych albo rozrywkowych zwierząt chorych, w tym rannych lub kulawych, albo zmuszanie ich do czynności mogących spowodować ból,
  - 4) bicie zwierząt przedmiotami twardymi i ostrymi lub zaopatrzonymi w urządzenia obliczone na sprawianie specjalnego bólu, bicie po głowie, dolnej części brzucha, dolnych częściach kończyn,
  - 5) przeciążanie zwierząt pociągowych i jucznych ładunkami w oczywisty sposób nie odpowiadającymi ich sile i kondycji lub stanowi drogę lub zmuszanie takich zwierząt do zbyt szybkiego biegu,
  - 6) transport zwierząt, w tym zwierząt hodowlanych, rzeźnych i przewożonych na targowiska, przenoszenie lub przepędzanie zwierząt w sposób powodujący ich zbędne cierpienie i stres,
  - 7) używanie uprzęży, pęt, stelaży, więzów lub innych urządzeń zmuszających zwierzę do przebywania w nienaturalnej pozycji, powodujących zbędny ból, uszkodzenia ciała albo śmierć,
  - 8) dokonywanie na zwierzętach zabiegów i operacji chirurgicznych przez osoby nie posiadające wymaganych uprawnień bądź niezgodnie z zasadami sztuki lekarsko-weterynaryjnej, bez zachowania koniecznej ostrożności i oględności oraz w sposób sprawiający ból, któremu można było zapobiec,
  - 9) złośliwe straszenie lub drażnienie zwierząt,
  - 10) utrzymywanie zwierząt w niewłaściwych warunkach bytowania, w tym utrzymywanie ich w stanie rażącego niechlujstwa oraz w pomieszczeniach albo klatkach uniemożliwiających im zachowanie naturalnej pozycji,
  - 11) porzucanie zwierzęcia, a w szczególności psa lub kota, przez właściciela bądź przez inną osobę, pod której opieką zwierzę pozostaje,
  - 12) stosowanie okrutnych metod w chowie i hodowli zwierząt,
  - 13) przeprowadzanie na zwierzętach testów środków higienicznych i kosmetycznych powodujących cierpienie, jeżeli znane są odpowiednie metody alternatywne.

Art. 7.

1. (1) Zwierzę traktowane w sposób określony w art. 6 ust. 2 może być czasowo odebrane właścicielowi lub opiekunowi na podstawie decyzji wójta, burmistrza (prezydenta miasta) i przekazane do schroniska dla zwierząt albo pod opiekę innej osoby lub instytucji. Decyzja podejmowana jest z urzędu lub na wniosek Policji, lekarza weterynarii albo inspektora Towarzystwa Opieki nad Zwierzętami w Polsce lub upoważnionego przedstawiciela innej organizacji społecznej o podobnym statutowym celu działania.
2. Decyzja, o której mowa w ust. 1, podlega natychmiastowemu wykonaniu.
- 2a. (2) Od decyzji, o której mowa w ust. 1, przysługuje prawo wniesienia odwołania do samorządowego kolegium odwoławczego w terminie 3 dni od daty doręczenia decyzji. Samorządowe kolegium odwoławcze rozpoznaje odwołanie w terminie 7 dni.
3. W przypadkach niecierpiących zwłoki, gdy dalsze pozostawienie zwierzęcia u dotychczasowego właściciela lub opiekuna zagraża jego życiu, policjant, a także inspektor Towarzystwa Opieki nad Zwierzętami w Polsce lub

upoważniony przedstawiciel innej organizacji społecznej o podobnym statutowym celu działania może odebrać mu zwierzę, zawiadamiając o tym niezwłocznie wójta (burmistrza, prezydenta miasta), celem podjęcia przez ten organ decyzji w przedmiocie odebrania zwierzęcia.

4. W przypadkach, o których mowa w ust. 1 i 3, kosztami transportu, utrzymania i koniecznego leczenia zwierzęcia obciąża się jego dotychczasowego właściciela lub opiekuna.

5. Do należności z tytułu kosztów określonych w ust. 4 stosuje się przepisy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji.

6. (3) Odebrane zwierzę podlega zwrotowi, jeżeli sąd nie orzeknie w trybie art. 35 ust. 3 przepadku zwierzęcia, a także jeżeli postępowanie karne w tej sprawie zostanie umorzone.

Art. 8.

1. Programy nauczania i wychowania szkolnego we wszystkich typach szkół powinny uwzględniać problematykę ochrony zwierząt oraz tworzenie szkolnych organizacji przyjaciół zwierząt.

2. Minister Edukacji Narodowej, w porozumieniu z Ministrem Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa oraz Ministrem Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, ustala podstawy programowe nauczania w zakresie problematyki, o której mowa w ust. 1.

3. (4) Zarząd województwa przygotowuje i wykonuje program upowszechniania znajomości przepisów ustawy wśród rolników przez wojewódzkie ośrodki doradztwa rolniczego.

4. (5) (skreślony).

ROZDZIAŁ II **Zwierzęta domowe**

Art. 9.

1. Kto utrzymuje zwierzę domowe, ma obowiązek zapewnić mu pomieszczenie chroniące je przed zimnem, upałami i opadami atmosferycznymi, z dostępem do światła dziennego, umożliwiające swobodną zmianę pozycji ciała, odpowiednią karmę i stały dostęp do wody.

2. Uwięź, na której jest trzymane zwierzę, nie może powodować u niego urazów ani cierpień oraz musi mu zapewnić możliwość niezbędnego ruchu.

Art. 10.

1. Utrzymywanie psa rasy uznawanej za agresywną wymaga zezwolenia właściwego organu gminy.

2. Wykaz ras psów, o których mowa w ust. 1, oraz warunki wydawania zezwoleń określi, w drodze rozporządzenia, Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji, po zasięgnięciu opinii Związku Kynologicznego w Polsce.

Art. 11.

1. Zapewnianie opieki bezdomnym zwierzętom oraz ich wyłapywanie należy do zadań własnych gmin.

2. Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji w porozumieniu z Ministrem Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa określi, w drodze rozporządzenia, zasady i warunki wyłapywania bezdomnych zwierząt.

3. Wyłapywanie bezdomnych zwierząt oraz rozstrzygnięcie o dalszym postępowaniu z nimi może odbywać się wyłącznie na mocy uchwały właściwej rady gminy, podjętej po uzgodnieniu z państwowym lekarzem weterynarii działającym na podstawie odrębnych przepisów oraz po zasięgnięciu opinii upoważnionego przedstawiciela Towarzystwa Opieki nad Zwierzętami w Polsce lub innej organizacji społecznej o podobnym statutowym celu działania.

4. Towarzystwo Opieki nad Zwierzętami w Polsce oraz inne organizacje społeczne o podobnym statutowym celu działania mogą zapewniać bezdomnym zwierzętom opiekę i w tym celu prowadzić schroniska dla zwierząt, w porozumieniu z właściwymi organami samorządu terytorialnego.

ROZDZIAŁ III **Zwierzęta gospodarskie**

Art. 12.

1. Kto utrzymuje zwierzęta gospodarskie jest obowiązany do zapewnienia im opieki i właściwych warunków bytowania.

2. Warunki chowu i hodowli zwierząt nie mogą powodować urazów i uszkodzeń ciała lub innych cierpień.

3. Zabrania się podawania zwierzętom w karmie hormonów wzrostu.

4. Zabrania się tuczu gęsi i kaczek na stłuszczone wątroby.

5. Obsada zwierząt ponad ustalone normy powierzchni dla danego gatunku, wieku i stanu fizjologicznego jest zabroniona.

6. Zabrania się importu zwierząt i produktów zwierzęcych uzyskanych w wyniku chowu lub hodowli z naruszeniem przepisów niniejszej ustawy.

7. Minister Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe warunki utrzymywania poszczególnych gatunków zwierząt gospodarskich.

Art. 13.

1. (6) Wprowadzenie dotychczas nie stosowanej technologii chowu zwierząt wymaga uzyskania zezwolenia wojewody, stwierdzającego, że spełnia ona wymogi określone ustawą.

2. Minister Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej określi, w drodze rozporządzenia, warunki, tryb i sposób wydawania zezwolenia, o którym mowa w ust. 1.

Art. 14.

1. Sposób i warunki używania zwierząt do pracy nie mogą stwarzać nieuzasadnionego zagrożenia dla ich życia i zdrowia ani zadawać im cierpienia.

2. Zabrania się w szczególności:

- 1) przeciążania zwierząt,
- 2) używania do pracy zwierząt chorych lub niedożywionych,
- 3) używania uprzęży, wędzideł, rzędów wierzchowych, juków, podków, pojazdów lub narzędzi mogących, ze względu na zły stan techniczny lub niewłaściwą konstrukcję, spowodować obrażenia ciała lub śmierć zwierzęcia,
- 4) używania do popędzania zwierząt przedmiotów lub narzędzi, które mogą spowodować okaleczenie zwierzęcia,
- 5) zmuszania do wyczerpującego kłusu lub galopu zwierząt ciągnących ładunek,
- 6) używania do zrywki drewna koni poniżej piątego roku życia.

3. Osoba wykorzystująca zwierzęta do pracy ma obowiązek zapewnić im, w ciągu każdej doby, wypoczynek dla regeneracji sił, właściwy dla danego gatunku.

ROZDZIAŁ IV

Zwierzęta wykorzystywane do celów rozrywkowych, widowiskowych, filmowych, sportowych i specjalnych

Art. 15.

1. Warunki występów, treningów i tresury oraz metody postępowania ze zwierzętami wykorzystywanymi do celów rozrywkowych, widowiskowych, filmowych, sportowych i specjalnych nie mogą zagrażać ich życiu i zdrowiu ani powodować cierpienia.

2. Warunki występów zwierząt, o których mowa w ust. 1, muszą być określone w scenariuszu lub odpowiednim programie, zatwierdzonym przez osobę posiadającą odpowiednie kwalifikacje.

3. Zabrania się stosowania wobec zwierząt farmakologicznych i mechanicznych metod i środków dopingujących.

4. Zwierzęta, o których mowa w ust. 1, powinny mieć zapewniony właściwy wypoczynek. Zabrania się w szczególności wykorzystywania tych zwierząt bezpośrednio po transporcie, bez regeneracji wypoczynkowo-ruchowej.

5. Zwierzętom, o których mowa w ust. 1, należy zapewnić opiekę lekarsko-weterynaryjną.

6. Minister Kultury i Sztuki w porozumieniu z Ministrem Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej określi, w drodze rozporządzenia, sposób i tryb przyznawania uprawnień osobom odpowiedzialnym za przestrzeganie warunków, o których mowa w ust. 2.

Art. 16.

Zabrania się wykorzystywania zwierząt w widowiskach i sportach noszących znamiona okrucieństwa, w szczególności zabrania się organizowania walk z udziałem byków, psów, kogutów.

Art. 17.

1. Do tresury i pokazów dla celów widowiskowo-rozrywkowych mogą być wykorzystywane tylko zwierzęta urodzone i wychowane w niewoli i tylko takie, którym mogą być zapewnione warunki egzystencji stosowne do potrzeb danego gatunku.

2. Tresura zwierząt dla celów widowiskowo-rozrywkowych i obronnych może być prowadzona tylko przez osobę posiadającą odpowiednie kwalifikacje zawodowe, w sposób nie powodujący cierpienia zwierzęcia.

3. Nie wolno prowadzić tresury zwierząt wyłącznie w celu zwiększenia ich agresywności.

4. Zabrania się zmuszania zwierząt do wykonywania czynności, które powodują ból lub są sprzeczne z ich naturą.

5. Zabrania się działalności menażerii objazdowych.

6. Zabrania się propagowania lub upowszechniania drastycznych scen zabijania, zadawania cierpienia lub innej przemocy, ze strony człowieka, której ofiarami są zwierzęta, chyba że sceny te mają na celu napiętnowanie okrutnego zachowania wobec zwierząt.

7. Do zwierząt, o których mowa w ust. 2, stosuje się odpowiednio przepisy art. 9.

8. Minister Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej w porozumieniu z Ministrem Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe warunki utrzymywania poszczególnych gatunków zwierząt wykorzystywanych do celów rozrywkowych, widowiskowych, filmowych, sportowych i specjalnych.

9. Minister Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej określi, w drodze rozporządzenia, tryb i szczegółowe warunki nadawania uprawnień osobom, o których mowa w ust. 2.

Art. 18.

1. Zwierzęta wykorzystywane do celów rozrywkowych, widowiskowych, filmowych, sportowych i specjalnych mogą być przetrzymywane, hodowane i prezentowane jedynie w stadninach, cyrkach lub bazach cyrkowych oraz w miejscach przeznaczonych dla zwierząt wykorzystywanych do celów specjalnych, pod nadzorem państwowej służby weterynaryjnej.

2. Przechowywanie, hodowla lub prezentacja zwierząt, o których mowa w ust. 1, musi być wykonywana w sposób gwarantujący bezpieczeństwo ludzi i zwierząt.

ROZDZIAŁ V

Zwierzęta w ogrodach zoologicznych

Art. 19.

1. W ogrodach zoologicznych utrzymuje się tylko zwierzęta urodzone i wychowane w niewoli, a inne zwierzęta jedynie wtedy, gdy wymaga tego dobro osobnika, populacji lub gatunku oraz cele dydaktyczne.
2. Do ogrodów zoologicznych sprowadza się tylko te zwierzęta, którym ogród zoologiczny może zapewnić warunki egzystencji stosowne do potrzeb danego gatunku.
3. Nie należy doprowadzać do rozmnażania zwierząt, których potomstwu nie zapewni się właściwej egzystencji.
4. (7) Utworzenie nowego ogrodu zoologicznego wymaga uzyskania zezwolenia starosty.

Art. 20.

Zabrania się utrzymywania i hodowli poza ogrodami zoologicznymi i właściwymi placówkami naukowymi oraz cyrkami zwierząt drapieżnych i jadowitych groźnych dla życia ludzi bądź zwierząt.

ROZDZIAŁ VI

Zwierzęta wolno żyjące (dzikie)

Art. 21.

Zwierzęta wolno żyjące stanowią dobro ogólnonarodowe i powinny mieć zapewnione warunki rozwoju i swobodnego bytu, z wyjątkiem tych, o których mowa w art. 23 ust. 1.

Art. 22.

1. (8) Zabrania się wchodzenia w posiadanie zwierząt wolno żyjących (dzikich) w celu:
  - 1) preparowania zwłok zwierzęcych,
  - 2) tworzenia kolekcji- bez zezwolenia wojewody.
2. Minister Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa określi, w drodze rozporządzenia, zasady pozyskiwania zwierząt przez preparatorów i kolekcjonerów, zasady ich kontrolowania oraz warunki, sposób i tryb wydawania zezwolenia, o którym mowa w ust. 1.

Art. 23.

1. Zwierzęta, które stanowią zagrożenie dla życia, zdrowia lub gospodarki człowieka, mogą być zwalczane.
2. (9) Wojewoda, po zasięgnięciu opinii Państwowej Rady Ochrony Przyrody, Towarzystwa Opieki nad Zwierzętami w Polsce oraz Polskiego Związku Łowieckiego, określi, w drodze rozporządzenia, warunki, czas i sposoby zwalczania zwierząt, o których mowa w ust. 1.

ROZDZIAŁ VII

Transport zwierząt

Art. 24.

1. Transport zwierząt odbywa się środkami do tego celu przystosowanymi i jest prowadzony w odpowiednich warunkach, a w szczególności:
  - 1) zwierzęta muszą być prawidłowo ułożone, a używane uwięzi nie mogą im krępować leżenia i wstawania w czasie transportu,
  - 2) podłogi pojazdów używanych do transportu powinny mieć odpowiednią nawierzchnię, zapewniającą przyczepność kończyn oraz umożliwiającą utrzymanie higieny,
  - 3) środki transportu zwierząt powinny spełniać warunki utrzymania odpowiedniej temperatury, wentylacji, przestrzeni oraz naturalnej pozycji,
  - 4) w trakcie dłuższego transportu zwierzęta muszą mieć zapewnioną odpowiednio często wodę i karmę oraz odpoczynek,
  - 5) zwierzętom chorym lub rannym zapewnia się niezwłocznie pomoc weterynaryjną,
  - 6) zwierzęta wwożone do kraju oraz wywożone za granicę muszą być wiezione najkrótszą drogą i bez zbędnych postojów, a ich odprawa graniczna odbywa się poza kolejnością.
2. Zabrania się:
  - 1) transportu zwierząt w okresie okołoporodowym oraz młodych zwierząt oddzielonych od matek, niezdolnych do przyjmowania stałych pokarmów,
  - 2) przeladunku zwierząt bez odpowiedniego zabezpieczenia.
3. Zwierzęta padłe oraz zwierzęta nie nadające się do dalszego transportu muszą być usunięte na pierwszym postoju.
4. Odpowiedzialność za nieprzestrzeganie zasad i warunków wykonywania transportu, określonych w ust. 1-3, ponosi przewoźnik.
5. Minister Transportu i Gospodarki Morskiej w porozumieniu z Ministrem Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej oraz Ministrem Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe zasady i warunki transportu zwierząt oraz maksymalny czas transportu dla danego gatunku i przedziału wiekowego zwierząt oraz sposób postępowania ze zwierzętami chorymi oraz padłymi.

Art. 25.

Prowadzący pojazd mechaniczny, który potrącił zwierzę, obowiązany jest, w miarę możliwości, do zapewnienia mu stosownej pomocy lub zawiadomienia jednej ze służb, o których mowa w art. 33 ust. 3.

Art. 26.

1. Zabrania się przetrzymywania, obrotu oraz przewożenia przez granicę państwa, bez wymaganego zezwolenia, zwierząt, ich części i produktów pochodnych, podlegających ograniczeniom na podstawie umów międzynarodowych, których Rzeczpospolita Polska jest stroną.

2. Minister Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa ustala, w drodze rozporządzenia, wykaz zwierząt, których przetrzymywanie, obrót i przewożenie podlega ograniczeniom, oraz określi warunki, tryb i sposób wydawania zezwolenia, o którym mowa w ust. 1.

ROZDZIAŁ VIII

Zabiegi na zwierzętach

Art. 27.

1. Zabiegi lekarsko-weterynaryjne na zwierzętach są dopuszczalne dla ratowania ich życia lub zdrowia oraz dla koniecznego ograniczenia populacji i mogą być przeprowadzane wyłącznie przez osoby uprawnione.

2. Zabiegi lekarsko-weterynaryjne i zootechniczne wykonywane na zwierzętach lub inne zabiegi wynikające z technologii produkcji, bądź związanych z nią schorzeń, mogą być wykonywane wyłącznie przez osoby uprawnione, z zachowaniem koniecznej ostrożności i oględności, by ograniczyć cierpienie i stres zwierząt.

3. Zabiegi powodujące ból wykonuje się w znieczuleniu ogólnym albo miejscowym, z wyjątkiem tych zabiegów, które według zasad sztuki weterynaryjnej wykonuje się bez znieczulenia.

ROZDZIAŁ IX

Procedury doświadczalne z użyciem zwierząt

Art. 28.

1. Doświadczenia i testy na zwierzętach są dopuszczalne tylko wtedy, gdy są konieczne do badań naukowych, dydaktyki w szkołach wyższych lub ochrony zdrowia ludzi bądź zwierząt, jeżeli celów tych nie można osiągnąć w inny sposób z powodu braku odpowiednich metod alternatywnych. Osoba, która ma przeprowadzać doświadczenia i testy na zwierzętach, ma obowiązek korzystać z międzynarodowej informacji w danej dziedzinie nauki, by wyeliminować powtarzalność doświadczeń, jeżeli nie są one konieczne.

2. W celu opiniowania doświadczeń i testów, o których mowa w ust. 1, tworzy się Krajową Komisję Etyczną do Spraw Doświadczeń na Zwierzętach, zwaną dalej "Krajową Komisją Etyczną", oraz lokalne, w szczególności międzyuczelniane lub uczelniane, komisje etyczne do spraw doświadczeń na zwierzętach, zwane dalej "lokalnymi komisjami etycznymi".

3. Przewodniczący Komitetu Badań Naukowych powołuje Krajową Komisję Etyczną, liczącą 15 członków, w skład której wchodzi przedstawiciele nauk biologicznych, medycznych, weterynaryjnych, humanistycznych oraz przedstawiciele organizacji pozarządowych, których statutowym celem działania jest ochrona zwierząt.

4. Krajowa Komisja Etyczna powołuje lokalne komisje etyczne, liczące od 5 do 15 członków, w skład których wchodzi przedstawiciele nauk biologicznych, medycznych, weterynaryjnych, humanistycznych oraz przedstawiciele organizacji pozarządowych, których statutowym celem działania jest ochrona zwierząt.

5. Krajowa Komisja Etyczna ustala ogólne zasady funkcjonowania lokalnych komisji etycznych i wydawania przez nie opinii o dopuszczalności przeprowadzania doświadczeń i testów na zwierzętach oraz rozpatruje odwołania od opinii lokalnych komisji etycznych. Zezwolenie na prowadzenie badań wydaje kierownik placówki upoważnionej do przeprowadzania doświadczeń i testów na zwierzętach, o której mowa w ust. 8, biorąc pod uwagę w szczególności opinię odpowiedniej komisji etycznej.

6. W obradach Krajowej Komisji Etycznej oraz lokalnych komisji etycznych nie mogą uczestniczyć z prawem głosu osoby, których dotyczy wydawana opinia.

7. Zabrania się przeprowadzania doświadczeń i testów na zwierzętach bez uprzedniego uzyskania pozytywnej opinii lokalnej komisji etycznej.

8. Doświadczenia i testy na zwierzętach mogą być przeprowadzane wyłącznie w wyznaczonych placówkach naukowych szkół wyższych, instytutach naukowo-badawczych, jednostkach Polskiej Akademii Nauk, urzędowych laboratoriach weterynaryjnych oraz placówkach produkujących leki i biopreparaty, przez osoby posiadające odpowiednie kwalifikacje oraz indywidualne zezwolenie wydane przez kierownika właściwej placówki naukowej.

9. Procedura doświadczeń i testów przeprowadzanych na zwierzętach musi być zgodna z opinią lokalnej komisji etycznej, o której mowa w ust. 7, i podlega kontroli.

Art. 29.

1. Do doświadczeń i testów należy używać zwierząt umożliwiających uzyskanie celu naukowego lub diagnostycznego, głównie pochodzących z hodowli, o których mowa w ust. 2.

2. (10) Hodowlę zwierząt laboratoryjnych można prowadzić po uzyskaniu zezwolenia wojewódzkiego lekarza weterynarii.

3. Zwierzęta przetrzymywane w zwierzętarniach muszą mieć zagwarantowane odpowiednie dla gatunku warunki

utrzymania, możliwość ruchu, dostateczne zaopatrzenie w karmę i wodę oraz opiekę zapewniającą dobre samopoczucie i zdrowie.

4. Minister Edukacji Narodowej oraz Minister Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej w porozumieniu z ministrami nadzorującymi placówki, o których mowa w art. 28 ust. 8, określą, w drodze rozporządzenia, warunki, jakim powinny odpowiadać hodowle zwierząt laboratoryjnych, oraz warunki, tryb i sposób wydawania zezwolenia, o którym mowa w ust. 2.

Art. 30.

1. Doświadczenia powodujące ból lub inne cierpienie należy przeprowadzać w znieczuleniu ogólnym albo miejscowym i tylko raz na tym samym zwierzęciu, chyba że natura doświadczenia wymaga jego powtórzenia. Tylko w wyjątkowych przypadkach, gdy dobro nauki tego wymaga, można dokonać doświadczenia bez znieczulenia.

2. Doświadczenia i prace badawcze, o których mowa w ust. 1, wymagają każdorazowej zgody właściwej lokalnej komisji etycznej.

3. Zwierzę o wyższym rozwoju czynności psychicznych poddane doświadczeniu, zdolne do życia, powinno być leczone i przekazane w miejsce umożliwiające mu dalszą egzystencję.

4. Zwierzę poddane doświadczeniu, w wyniku którego nastąpiła rozległa interwencja chirurgiczna, a natura doświadczenia nie wymaga utrzymania go przy życiu i poddania leczeniu, uśmierca się przed przebudzeniem z narkozy.

Art. 31.

Zabrania się:

1. pozbawiania zwierząt używanych do doświadczeń zdolności wydawania głosu,

2. przeprowadzania na zwierzętach testów środków kosmetycznych oraz testów środków higienicznych, jeżeli dostępne są metody alternatywne,

3. przeprowadzania dla celów dydaktycznych doświadczeń na zwierzętach, powodujących ich zbędne cierpienie, jeżeli cel ten można osiągnąć w inny sposób.

Art. 32.

Rada Ministrów, w drodze rozporządzenia, określi:

1. wykaz placówek naukowych uprawnionych do przeprowadzania doświadczeń na zwierzętach,

2. szczegółowe zasady powoływania, organizację, działalność oraz finansowanie Krajowej Komisji Etycznej oraz lokalnych komisji etycznych, o których mowa w art. 28 ust. 3 i 4,

3. warunki oraz tryb wydawania i cofania uprawnień do wykonywania doświadczeń na zwierzętach oraz kwalifikacje osób kierujących doświadczeniami,

4. szczegółowe warunki przeprowadzania doświadczeń na zwierzętach oraz sposób i tryb ich kontrolowania,

5. sposób prowadzenia rejestru zwierząt laboratoryjnych oraz dokumentacji doświadczeń na tych zwierzętach,

6. warunki bytowe w hodowlach zwierząt laboratoryjnych i zwierzętarniach.

ROZDZIAŁ X **Uśmiercanie zwierząt**

Art. 33.

1. Uśmiercanie zwierząt może być uzasadnione wyłącznie:

1) potrzebą gospodarczą,

2) względami humanitarnymi,

3) koniecznością sanitarną,

4) nadmierną agresywnością, powodującą bezpośrednie zagrożenie dla zdrowia lub życia ludzkiego,

5) potrzebami nauki, z zastrzeżeniem przepisów rozdziału 9.

2. Jeżeli zachodzą przyczyny, o których mowa w ust. 1 pkt 2-5, zwierzę może być uśmiercone za zgodą właściciela, a w braku jego zgody, na podstawie orzeczenia lekarza weterynarii. Ustalenie właściciela i uzyskanie jego zgody nie dotyczy zwierząt chorych na choroby zwalczane z urzędu.

3. W przypadku konieczności bezzwłocznego uśmiercenia, w celu zakończenia cierpienia zwierzęcia, potrzebę jego uśmiercenia stwierdza lekarz weterynarii, inspektor Towarzystwa Opieki nad Zwierzętami w Polsce lub innej organizacji o podobnym statutowym celu działania, funkcjonariusz Policji, straży miejskiej lub gminnej, Straży Granicznej, pracownik Służby Leśnej lub Służby Parków Narodowych, strażnik Państwowej Straży Łowieckiej, strażnik łowiecki lub strażnik Państwowej Straży Rybackiej.

4. W sytuacji, o której mowa w ust. 3, dopuszczalne jest użycie broni palnej przez osobę uprawnioną.

Art. 34.

1. Zwierzę kręgowce w ubojni może zostać uśmiercone tylko po uprzednim pozbawieniu świadomości przez osoby posiadające odpowiednie kwalifikacje.

2. Pomieszczenie poczekalni przedubojowej powinno być izolowane akustycznie i oddzielone przegrodą od pomieszczenia przeznaczonego do pozbawiania świadomości. Podobnie powinno być oddzielone pomieszczenie przeznaczone do pozbawiania świadomości od pomieszczeń, w których dokonuje się wykrwawiania oraz dalszych czynności obróbki poubojowej.

3. W uboju domowym zwierzęta kopytne mogą być uśmiercane tylko po uprzednim ich pozbawieniu świadomości przez

przyuczonego ubojowca.

4. Zabrania się:

- 1) uśmiercania zwierząt w okresie okołoporodowym, z wyjątkiem potrzeb badań naukowych,
- 2) uśmiercania zwierząt kręgowych przy udziale dzieci lub w ich obecności,
- 3) wytrzewiania (patroszenia), oparzania, zdejmowania skóry, wędzenia i oddzielania części zwierząt stałocieplnych, przed ustaniem odruchów oddechowych i mięśniowych.

5. Wymogów określonych w ust. 1 i 3 nie stosuje się przy poddawaniu zwierząt szczególnym sposobom uboju przewidzianym przez obrządki religijne.

6. Minister Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej określi, w drodze rozporządzenia, kwalifikacje osób uprawnionych do zawodowego uboju, dopuszczalne metody uśmiercania zwierząt stosownie do gatunku oraz organy uprawnione do kontroli działalności osób, które zawodowo trudnią się ubojem zwierząt lub dokonują uboju w ramach działalności hodowlanej bądź gospodarczej.

ROZDZIAŁ XI

Przepisy karne

Art. 35.

1. (11) Kto zabija zwierzę z naruszeniem przepisów art. 6 ust. 1, art. 33 lub art. 34 ust. 1-4 albo znęca się nad nim w sposób określony w art. 6 ust. 2, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.
2. (12) Jeżeli sprawca czynu określonego w ust. 1 działa ze szczególnych okrucieństwem, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.
3. W razie skazania za przestępstwo określone w ust. 1, sąd może orzec przepadek zwierzęcia, a w razie skazania za przestępstwo określone w ust. 2, sąd orzeka przepadek zwierzęcia - jeżeli sprawca jest jego właścicielem.
4. W razie skazania za przestępstwo określone w ust. 1 lub 2, sąd może orzec wobec sprawcy zakaz wykonywania określonego zawodu, prowadzenia określonej działalności lub wykonywania czynności wymagających zezwolenia, które są związane z wykorzystywaniem zwierząt lub oddziaływaniem na nie, a także może orzec przepadek narzędzi lub przedmiotów służących do popełnienia przestępstwa oraz przedmiotów pochodzących z przestępstwa.
5. W razie skazania za przestępstwo określone w ust. 1 lub 2, sąd może orzec nawiązkę w wysokości od 25 zł do 2.500 zł na rzecz Towarzystwa Opieki nad Zwierzętami w Polsce albo na inny cel związany z ochroną zwierząt, wskazany przez sąd.

Art. 36.

1. (13) Kto narusza zakaz, o którym mowa w art. 20, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.
2. (14) Kto narusza zakaz, o którym mowa w art. 26 ust. 1, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.
3. W razie skazania za przestępstwo określone w ust. 2, sąd może orzec:
  - 1) przepadek narzędzi lub przedmiotów służących do popełnienia przestępstwa oraz przedmiotów pochodzących z przestępstwa,
  - 2) przepadek albo odesłanie zwierzęcia do państwa eksportującego na koszt właściciela.
4. W razie skazania za przestępstwo określone w ust. 2, sąd może orzec nawiązkę w wysokości od 25 zł do 2.500 zł na rzecz Towarzystwa Opieki nad Zwierzętami w Polsce albo na inny cel związany z ochroną zwierząt, wskazany przez sąd.

Art. 37.

1. Kto narusza nakazy albo zakazy określone w art. 9, art. 12 ust. 1-6, art. 13 ust. 1, art. 14, art. 15 ust. 1-5, art. 16, art. 17 ust. 1-7, art. 18, art. 19, art. 22 ust. 1, art. 24 ust. 1-3, art. 25, art. 27, art. 28 ust. 1 i 7-9, art. 29 ust. 1-3, art. 30 i w art. 31, podlega karze aresztu albo grzywny.
2. Usiłowanie, podżeganie i pomocnictwo do czynu określonego w ust. 1 jest karalne.
3. W razie ukarania za wykroczenie, o którym mowa w ust. 1, można orzec przepadek narzędzi lub przedmiotów służących do popełnienia wykroczenia oraz przedmiotów z niego pochodzących, jak również można orzec przepadek zwierzęcia.
4. W razie popełnienia wykroczenia, o którym mowa w ust. 1, można orzec nawiązkę w wysokości do 1.000 zł na rzecz Towarzystwa Opieki nad Zwierzętami w Polsce albo na inny cel związany z ochroną zwierząt.

Art. 38.

Minister Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej w porozumieniu z Ministrem Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa oraz Ministrem Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, tryb i zasady wykonania orzeczenia o przypadku zwierzęcia.

Art. 39.

1. W sprawach o przestępstwa określone w art. 35 ust. 1 i 2, jeżeli nie działa pokrzywdzony, prawa pokrzywdzonego może wykonywać Towarzystwo Opieki nad Zwierzętami w Polsce oraz inne organizacje społeczne, których statutowym celem działania jest ochrona zwierząt.
2. Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, organizacje społeczne, których statutowym celem jest ochrona zwierząt, uprawnione do działania określonego w ust. 1.

Art. 40.

Towarzystwo Opieki nad Zwierzętami w Polsce oraz inne organizacje społeczne, których statutowym celem działania jest ochrona zwierząt, mogą współdziałać z właściwymi instytucjami państwowymi i samorządowymi w ujawnianiu oraz ściganiu przestępstw i wykroczeń określonych w ustawie.

ROZDZIAŁ XII

Zmiany w przepisach obowiązujących, przepisy przejściowe i końcowe

Art. 41.

W ustawie z dnia 20 maja 1971 r. - Kodeks wykroczeń (Dz. U. Nr 12, poz. 114, z 1981 r. Nr 24, poz. 124, z 1982 r. Nr 16, poz. 125, z 1983 r. Nr 6, poz. 35 i Nr 44, poz. 203, z 1984 r. Nr 54, poz. 275, z 1985 r. Nr 14, poz. 60 i Nr 23, poz. 100, z 1986 r. Nr 39, poz. 193, z 1988 r. Nr 20, poz. 135 i Nr 41, poz. 324, z 1989 r. Nr 34, poz. 180, z 1990 r. Nr 51, poz. 297, Nr 72, poz. 422 i Nr 86, poz. 504, z 1991 r. Nr 75, poz. 332 i Nr 91, poz. 408, z 1992 r. Nr 24, poz. 101, z 1994 r. Nr 123, poz. 600, z 1995 r. Nr 6, poz. 29 i Nr 60, poz. 310 oraz z 1997 r. Nr 54, poz. 349, Nr 60, poz. 369, Nr 85, poz. 539, Nr 98, poz. 602, Nr 104, poz. 661 i Nr 106, poz. 677) skreśla się art. 62.

Art. 42.

Do czasu wydania przepisów wykonawczych do ustawy, nie dłużej jednak niż przez okres 12 miesięcy od dnia jej wejścia w życie, stosuje się odpowiednio przepisy dotychczasowe, jeżeli nie są sprzeczne z ustawą.

Art. 43.

Traci moc rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o ochronie zwierząt (Dz.U. z 1932 r. Nr 42, poz. 417, z 1969 r. Nr 13, poz. 95, z 1971 r. Nr 12, poz. 115 i z 1997 r. Nr 88, poz. 554).

Art. 44.

Ustawa wchodzi w życie po upływie 30 dni od dnia ogłoszenia, z tym że przepis art. 12 ust. 4 oraz art. 34 ust. 3 w zakresie wykonywania uboju przez przyuczonego ubojowca wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1999 r.